

BRACHO LAPIEDRA, Llum (ed.)

El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda

Aquisgrà: Shaker Verlag, 2013, 318 p.

ISBN 978-3-8440-1494-5

COVALT (Corpus Valencià de Literatura Traduïda) és un grup de recerca de la Universitat Jaume I que treballa des del 2001 en la compilació i anàlisi de textos literaris narratius en anglès, alemany i francès, i les respectives traduccions al català.

Aquest llibre, editat per Llum Bracho Lapedra amb contribucions de Josep R. Guzmán, Heike van Lawick, Josep Marco, Ulrike Oster i Joan Verdegall, representa la síntesi d'una de les línies de treball que COVALT desenvolupa des de 2003 sobre unitats fraseològiques (UF).

L'extensió d'aquest corpus de textos complets originals i traduïts és de més de quatre milions de paraules, extretes d'obres publicades de 1990 a 2000 en editorials del País Valencià. El corpus està format per 90 parelles d'obres subdividides en 3 subcorpus segons la llengua: anglès (42 obres), francès (30) i alemany (18).

El llibre conté set articles dels membres del grup, escrits amb gran rigor científic i profusió de dades, fet que demostra la solidesa i llarga trajectòria d'aquest grup de recerca, que ja ha gaudit de diversos projectes finançats d'institucions públiques per desenvolupar la feina.

A «Els estudis de traducció basats en corpus» (p. 5-48), Josep Marco descriu, des d'un punt de vista diacrònic i sincrònic, la lingüística de corpus, els elements definitoris de la metodologia de corpus i els estudis de traducció basats en corpus. Segons Marco, els primers signes d'interès per aquesta metodologia es van donar als països escandinaus cap a la dècada dels vuitanta del segle passat, tot i que fou a mitjan anys noranta que els articles *programàtics* de Mona Baker «van donar a la disciplina un sentit de la direcció en fer confluïr el potencial ofert pels corpus electrònics amb els estudis descriptius

sobre la traducció tal com havien estat dibuixats per Toury a partir de 1980». Després d'un repàs a tots els teòrics que s'han interessat per aquesta metodologia, una de les remarques finals de Marco apunta que la caracterització del llenguatge traduït amb metodologia de corpus només pot procedir de manera cumulativa, per mitjà de la recollida d'una gran quantitat de dades basades en combinacions lingüístiques diferents, encàrrecs diferents, etc., i de la seva anàlisi sistemàtica. I això converteix aquesta mena de recerca, conclou Marco, en una gran empresa col·lectiva.

De l'aplicació informàtica que permet crear concordances bilingües en brut, l'AlfraCOVALT, en parla Josep R. Guzman a «El corpus COVALT i l'eina d'alineament de frases AlfraCOVALT» (p. 49-60). Aquesta eina, de resultats satisfactoris segons Guzman, composta per una interfície i un programa gestor, es va crear amb el llenguatge de programació *Pascual Object* per tal de poder operar amb el corpus COVALT.

Al tercer capítol, «COVALT com a observatori sociològic de literatura traduïda» (p. 61-128), Joan Verdegall ens presenta una visió molt aprofundida de la realitat de les traduccions al País Valencià, amaniada amb uns annexos molt significatius i amb taules i esquemes també en el cos del text. De fet, COVALT actua d'observatori, en el sentit que vigila els paràmetres socials en què es veu immers el procés de la traducció literària. Aquesta informació és bàsica per als temes tractats en aquest capítol, com ara les claus sociològiques de la traducció de la narrativa al PV (traductors, editorials, combinacions lingüístiques, etc.) a partir del corpus COVALT, i l'evolució de la traducció de la literatura al PV.

S'hi inclouen la novel·la i el conte (NC), i la literatura infantil i juvenil (LiJ).

Heike van Lawick, al quart capítol, «L'anàlisi traductològica d'unitats fraseològiques» (p. 129-161), ens ofereix una proposta teòrica per a l'anàlisi traductològica dels fraseologismes a partir de l'estudi dels corrents teòrics de la traducció o de la lingüística contrastiva sobre UF.

Els tres darrers capítols, de base empírica, corresponen a l'anàlisi d'unitats fraseològiques de base somàtica en anglès, francès i alemany i en els textos meta en català.

«La traducció de les unitats fraseològiques de base somàtica en el subcorpus anglès-català» (p. 163-215), a càrrec de Josep Marco, té com a objectiu descriure la conducta traductora en relació amb els somatismes i, més concretament, tretze lemes que designen en anglès parts o fluids del cos i els seus equivalents en català. Segons l'autor, les anàlisis contingudes en aquest volum pretenen donar una nova perspectiva a l'estudi de la interfície entre traducció i fraseologia: la pròpia dels estudis empírics basats en corpus electrònics. El subcorpus anglès-català de COVALT consta de 23 obres i, com a curiositat, de 571.909 paraules del TO i 589.450 paraules del TM. Entre els autors buidats hi figuren Poe, Chesterton, Lovecraft, Joyce o Henry James. De l'anàlisi se n'extreu que els traductors malden per traduir els UF dels originals de manera que la solució sigui un fraseologisme. Citem alguns dels múltiples exemples que apareixen en els diferents apartats i taules del capítol: *Blast my EYES* (Typhoon, Conrad) es tradueix com a *Maleït siga* i la tècnica utilitzada, segons Marco, és «UF diferent»; en canvi, considera *Vés amb compte amb la llengua, xicot!*, versió de *Watch your TONGUE, lad* (The Keeper, Faville), com una «UF semblant»; i «no UF» el *jCalla!*, translació del fraseologisme *Hold your TONGUE* (The Strange Case of Mr Jekyll and Dr Hyde).

«Les unitats fraseològiques somàtiques franceses i catalanes en COVALT: localit-

zació, freqüència i anàlisi» (p. 217-265), de Joan Verdegall, analitza des de la mateixa perspectiva que Marco un subcorpus COVALT de 20 obres (10 originals i 10 traduccions), format per 270.437 paraules del costat francès i 266.424 del costat català. Maupassant, Mérimée, Stendhal, Nerval o Voltaire figuren entre els autors traduïts. Alguns dels avantatges de l'estudi amb COVALT són la visibilitat de moltes dades, en forma de taules i annexos, que altrament no es podrien processar, com ara quins són els somatismes més productius i quins no tenen rellevància fraseològica, el grau de propensió de cada llengua a l'ús d'UF, etc. Verdegall destaca també la importància que mereixen les aplicacions didàctiques sobre la traducció de somatismes, desenvolupades al capítol de tres maneres: incentivant l'autoavaluació ovaluació, alertant sobre els errors de traducció i sensibilitzant els estudiosos de la importància de disposar d'un corpus d'equivalències amb context. Un exemple girat al català amb un fraseologisme i amb una metàfora i somatisme semblants és *Se mit en tête qu'il pourrait lui résigner son bénéfice* (L'Ingénu, Voltaire): *es va clavar en el cervell la idea que podria cedir-li el seu càrrec*. En canvi, a l'exemple següent, el TO no inclou cap metàfora, ni somatisme ni fraseologisme, mentre que el català l'incorpora: *Il parlait encore, lorsque je vis entrer un home tout nu* (Lune, Cyrano de Bergerac) es transforma en *Encara estava parlant quan vaig veure entrar un home nu de pèl a pèl*.

En la mateixa línia segueix «Anàlisi dels somatismes del subcorpus alemany-català», de Ulrike Oster i Heike van Lawick. El capítol s'inicia amb una explicació i quadre del subcorpus, format per 18 obres (d'autors com ara E. T. A. Hoffmann, Brecht, Kafka, Roth, Nöstlinger) en alemany i les versions corresponents en català, de les quals hi ha vuit originals concebuts per a infants i adolescents. Les autores descriuen el procés de selecció dels elements analitzables, els criteris i concep-

tes per a la comparació, l'anàlisi quantitativa i qualitativa de les dades, tot il·lustrat amb taules segons les tècniques de traducció d'UF emprades. A les conclusions, destaquen la creativitat dels traductors a l'hora de reproduir el significat i l'expressivitat de les UF, així com els problemes encarats. I, des d'una perspectiva quantitativa, constaten que el grau d'activitat fraseològica s'incrementa a les traduccions. Una mostra la tenim en la versió catalana de la frase *Sachen machts du* (*Vorsadt-krokodile*, Max von der Grün), sense UF, per *No tens dos dits de front*, una UF en tota regla. La tècnica contrària (de UF al TO a no UF al TM) la trobem a *Er rennt über Hals und Kopf nach Hause* (*Das Fräulein von Scuderi*, E. T. A. Hoffmann), versionada en *Corria desenfrenadament cap al seu taller*.

En resum, aquest volum és una aportació molt important a l'estudi de la fraseologia de corpus traduïda i comparada. El text mostra la qualitat de la recerca del grup COVALT pel que fa a unitats fraseològiques, i s'agraeix l'equilibri entre capítols més teòrics i de contextualització (trajectòria dels estudis de traducció basats en corpus, proposta teòrica per a l'anàlisi traductològica dels fraseologismes) i els més empírics (resultats dels estudis fets amb els subcorpus en alemany, anglès i francès al català).

Xus Ugarte i Ballester
Universitat de Vic
Facultat d'Educació, Traducció
i Ciències Humanes

